

บทที่ 5

สรุปผลวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลวิจัย

ผลของการศึกษาวิจัยเรื่องดนตรีของชาวม้งในเขตพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่พบว่าการศึกษาดนตรีของชาวม้งในพื้นที่ศึกษาผู้วิจัย เน้นกระบวนการศึกษาดนตรี โดยมีเครื่องดนตรี เพลงร้อง พิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการวิเคราะห์ตัวดนตรีของชาวม้งบ้านหนองหอย ทั้งนี้ประเด็นการรื้อฟื้นองค์ความรู้ดนตรีนั้น เป็นการรื้อฟื้นสิ่งดั้งเดิมนั่นคือดนตรีที่กำลังจะหายไป การสัมภาษณ์นักดนตรีที่มีเหลือน้อยลงในหมู่บ้านแล้วนั้น ต่างตอบคำถามเป็นเสียงเดียวกันว่า ดนตรีทั้ง เค่ง ต้าบล่าย ต้าเซเล นั้นไม่มีผู้สนใจที่จะสืบทอด อย่างแท้จริง การนำเสนอข้อมูลแก่ชุมชน โดยเริ่มจากนำเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนดนตรีม้ง เพื่อไม่ให้ดนตรีหายไปจากสังคมม้งบ้านหนองหอย ซึ่งจะนำไปสู่การปรับประยุกต์ใช้ดนตรีเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บทบาทของดนตรีที่มีต่อวิถีชีวิตชาวม้ง ไม่สามารถระบุได้แน่นอนว่าอยู่ในสังคมวัฒนธรรมม้งมานานแค่ไหน ทั้งนี้เนื่องจากม้งไม่มีตัวหนังสือใช้ของตนเอง จากศึกษาครั้งนี้พบว่าดนตรีมีบทบาทต่อวิถีชีวิตแบ่งเป็น 5 ลักษณะ คือ ดนตรีเพื่อความบันเทิง เพื่อเกี่ยวพาราสีกันระหว่างหนุ่มสาว เพื่อเป็นการระบายความสุขความทุกข์ในใจ เพื่อเรียกวินญาณ และอีกทั้งยังเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมของม้ง ดนตรีมีความเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณีอย่างแยกไม่ออก การสอดแทรกข้อห้าม ขอนิยม ข้อปฏิบัติต่าง ๆ รวมถึงวรรณกรรมของม้ง

ลักษณะกายภาพของเครื่องดนตรีของชาวม้งนั้นผลิตจากวัสดุธรรมชาติได้ตามป่าเขา เช่น ไม้ไผ่ ไม้ต่าง ๆ และจากทองแดงที่จะผลิตเป็นลิ้นของแคน เครื่องดนตรีเค่ง ต้าบล่าย และต้ามเซเล จัดอยู่ในกลุ่มประเภทเครื่องเป่า แต่เค่ง และต้ามล่าย นั้นมีลิ้นทำจากโลหะทองแดง ลักษณะคล้ายปี่จุมของดนตรีล้านนา ส่วนจ้าง เซเล เป็นขลุ่ยไม้ไผ่ที่พบเห็นในภูมิภาคนี้ ระบบเสียงของดนตรีม้ง พบว่าระบบเสียงเป็นแบบ 5 เสียง บทเพลงต่าง ๆ ของชาวม้ง มีการดำเนินทำนองเป็นประโยคไปเรื่อย ๆ 1 รอบจบแล้ววนต่อไป บทเพลงไม่สามารถระบุเป็นห้องเพลงได้ทั้งนี้เนื่องจากบทเพลงเกิดจากภาษากลอน หรืออาจเรียกกลอนเพลง ซึ่งจะสั้นยาวนั้นแล้วแต่กลอนเพลง จึงทำให้บทเพลงของม้งนั้นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว การสังเกตท่อนจบของแต่วรรคนั้นเกิดจากการใช้เสียงสั้น ๆ หรือโน้ตสั้น ๆ เป็นตัวจบวรรคตอน ทิศทางการเคลื่อนที่ของแนวทำนองกระโดดไปมาระหว่างเสียงต่ำและสูง มีการซ้ำ

โน้ตเสียงหลัก กระสวนจังหวะส่วนใหญ่ใช้โน้ตเบส 1 ชั้นสลับกับโน้ตที่มีเสียงลากยาวเช่นโน้ตตัวต่ำและโน้ตตัวขาว

การรื้อฟื้นความรู้ดนตรีของชาวม้งบ้านหนองหอย โดยชุมชนจัดตั้งชมรมดนตรีม้ง เพื่อให้ผู้สนใจฝึกฝนในชมรม และจัดวัน เวลา สำหรับผู้มีความรู้ด้านดนตรี ให้ความรู้จัดตั้งคณะกรรมการชมรมดนตรีม้งเพื่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนในชุมชนจัดวิทยากรชุมชนให้ความรู้แก่เยาวชน โรงเรียนเจ้าแม่อุปถัมภ์ 2 ซึ่งเป็นโรงเรียนในชุมชน ได้ประสานงานลงชั่วโมงที่พลวัตร เป็นวิทยากรสอนหลักสูตรชุมชน โดยจัดให้มีการเรียนการสอน การสาธิต โดยวิทยากรชุมชนมีครูประจำการสอนดนตรี ให้ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ดนตรีม้ง รวมถึงสร้างชุดแบบฝึกหัดดนตรีม้งแก่นักเรียน จัดการแสดงสร้างสำนึกความภูมิใจ ชมชมดนตรีม้งบ้านหนองหอยจัดการแสดงวัฒนธรรมดนตรีม้ง ตามโอกาสต่าง ๆ เช่นงานปีใหม่ม้ง งานกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียน รวมถึงกิจกรรมระดับองค์การบริหารส่วนตำบล และจังหวัด นอกจากชมรมเป็นผู้จัดกิจกรรมดังกล่าวแล้ว กลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้านยังมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดความสำนึก และเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมดนตรีม้งของเยาวชน

การผลิตสื่อการเรียนด้วยวิดิทัศน์เป็นอีกส่วนที่จะช่วยให้ชุมชน รวมถึงเยาวชนเกิดความน่าสนใจ เข้าใจได้ง่ายขึ้น สามารถนำสิ่งที่อยู่ภายนอกห้องเรียนเข้ามาสู่นักเรียนในห้อง สามารถเผยแพร่ความรู้ออกไปได้อย่างกว้างขวาง การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ดนตรี เพื่อสู่ระบบการเรียนการสอน โดยใช้มิติทางด้านวัฒนธรรมดนตรี พิธีกรรม ประเพณี เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การส่งเสริมดนตรีม้งเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนในระดับโรงเรียน โดยมุ่งเน้นไปยังหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนเจ้าแม่หลวงอุปถัมภ์ 2 ซึ่งได้จัดทำหลักสูตรและแผนการสอนร่วมกับคณะครูของโรงเรียน เน้นให้ผู้เรียนรู้จักเครื่องดนตรี ประวัติเครื่องดนตรี ความหมายบทเพลง การเก็บรักษาเครื่องดนตรี

การประยุกต์ใช้ดนตรีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นเป็นการ ส่งเสริมเยาวชนม้งเป็นแรงผลักดัน ทำให้เกิดวัฒนธรรมดนตรีสู่สายตาของชุมชนอื่น โดยวางแผนเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชุมชนต่างๆ วางแผนประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมและกิจกรรมในชุมชนประสานงานสื่อมวลชนในการให้ช่วยเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ตลอดจนทำหน้าที่ส่งเสริมประชาชนกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชนจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ทั้งกิจกรรมตามประเพณีและเทศกาลต่างๆ ให้มีตลอดทั้งปี เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงออกและเผยแพร่วัฒนธรรมของตน อำนวยความสะดวกในการจัดหา สถานที่ และช่วยประชาสัมพันธ์และเผยแพร่กิจกรรมดังกล่าว การจัดโครงการอนุรักษ์และส่งเสริมงานประเพณี ชาวม้งนั้นต้องใส่ใจในรายละเอียด มีการเตรียมงาน วางแผนงานก่อนจัดงาน และต้องแฝงองค์ความรู้เก่าแก่ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณกาล ให้รื้อฟื้นกลับมาเติมเต็มงานประเพณีต่าง ๆ ให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

ดนตรีม้งมีความเกี่ยวข้องกับดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ดังเช่น เค่ง ของม้ง มีลักษณะคล้ายกับ ผู้หลู ของชาวลีซู่ และคล้ายกับ นอของชาวล่าหู่ ซึ่งเป็นแคนเป่าเพื่อใช้ในบริบทที่ต่างกันของแต่ละชาติพันธุ์เท่านั้น การที่ไม่ทราบแน่ชัดในเรื่องประวัติความเป็นมาเรื่องดนตรีของชาวม้งนั้น น่าจะเกิดจากการสืบทอดจากการจดจำ การต่อปากกันมา การบอกเล่าบอกต่อ การต่อเพลงจากมือต่อมือ จากการสอนของผู้รู้ ที่ควบคู่ไปกับวัฒนธรรม มูขปาละ ซึ่งเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านมาสู่คนรุ่นหลัง แม้แต่คนรุ่นเดียวกันก็ไม่ได้เป็นคนคิดขึ้น ต้องอาศัยการเล่าจากปากสู่ปากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นหนึ่ง โดยปราศจากการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

บทบาทของดนตรีต่อวิถีชีวิตชาวม้งบ้านหนองหอย เพื่อความบันเทิง เพื่อเกี่ยวพาราสัมพันธ์ระหว่างหนุ่มสาว เพื่อเป็นการระบายความทุกข์ความทุกข์ใจ เพื่อเรียกขวัญ และเป็นการปลุกฝังวัฒนธรรมของม้ง ดังที่ปราณี วงศ์เทศ¹ กล่าวว่า ดนตรีเป็นส่วนประกอบในการละเล่น และให้ความบันเทิง เป็นส่วนประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและพิธีการเกี่ยวกับชีวิต บทเพลงต่าง ๆ ของชาวม้งที่บรรเลงออกมา และร้องออกมานั้น มีเนื้อหา หรือความหมายสอดแทรกขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ เข้าไว้ ทำให้ดนตรีม้งเป็นส่วนหนึ่งช่วยขัดเลาะ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในสังคมม้งในตัว ดนตรีเป็นส่วนประกอบหนึ่งของบริบทวัฒนธรรมของชาวม้งบ้านหนองหอย แต่วัฒนธรรมม้งบ้านหนองหอยจะขาดดนตรีในส่วนงานกิจกรรมชุมชนไปเสียไม่ได้ เมื่อมีงานเทศกาลปีใหม่ ม้งบ้านหนองหอยต่างพากันแต่งกายชุดประจำของตนเอง เพื่อฉลองเทศกาล ดนตรีทั้งเพลงร้องก็เอื้อเฟื้อ จะเป็นส่วนบันเทิงสำคัญในงานกิจกรรมครั้งนี้ วัยรุ่นที่เพิ่งฝึกหัดบทเพลงก็ขึ้นมาแสดงความสามารถบนเวที ส่วนผู้เฒ่า ผู้แก่ก็พลัดเขียนไปร้องเพลงบ้าง และเล่นเครื่องดนตรีบ้าง ทำให้บรรยากาศเป็นกันเอง และเป็นงานปีใหม่ที่สวยงามอีกประการสำคัญทำให้ชุมชนมีความรักใคร่สามัคคีปรองดอง ดนตรีมีความเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณีอย่างแยกไม่ออก การสอดแทรกข้อห้าม ขอนิยม ข้อปฏิบัติต่าง ๆ รวมถึงวรรณกรรมทางดนตรีของม้งนั้นถือเป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมแบบมูขปาละ เป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับหลายชาวในภูมิภาคนี้ ผู้มีความสามารถเล่นเครื่องดนตรีได้จะเป็นผู้ได้รับความยกย่องจากชาวบ้าน เป็นที่น่านับถือของสังคม เนื้อหาของบทเพลงนั้นได้สอดแทรกการสั่งสอนลูกหลาน สอดแทรกความรู้เรื่องวิถีชีวิตจากอดีตที่ผ่านมา

การปรับประยุกต์ใช้ดนตรีเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น เป็นแนวทางที่ผู้วิจัยได้ร่วมกับคณะวิจัย และร่วมกับครูโรงเรียนเจ้าแม่อุปถัมภ์ 2 ซึ่งเป็นโรงเรียนในชุมชนหนองหอย จัดทำตัวอย่างสื่อ แผนการจัดการเรียนรู้ดนตรี เพื่อสู่ระบบการเรียนการสอน โดยใช้มิติทางด้าน

¹ ปราณี วงศ์เทศ. 2525. พื้นบ้านพื้นเมือง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เจ้าพระยา.

วัฒนธรรมดนตรี พิธีกรรม ประเพณี เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การส่งเสริมกิจกรรมดนตรีแก่ชุมชนนั้นถือเป็นกิจกรรมหลักที่ชุมชนจะได้มีส่วนร่วมในการรื้อฟื้นองค์ความรู้ดนตรีที่กำลังจะหายไป รวมถึงการส่งเสริมเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนในระดับโรงเรียน โดยมุ่งเน้นไปยังหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้เกิดองค์ความรู้แก่ผู้เรียนที่เป็นชาวม้ง การผลิตสื่อการเรียนด้วยวิดิทัศน์ควบคู่กับหลักสูตรการเรียน และส่งเสริมเยาวชนม้งซึ่งจะเป็นแรงผลักดัน ทำให้เกิดวัฒนธรรมดนตรีสู่สายตาของชุมชนอื่น หรือประชาชนทั่วไปได้ประจักษ์เห็นวัฒนธรรมอันสวยงามของดนตรีม้งบ้านหนองหอย ทั้งนี้หากถ้ามีการจัดโครงการอนุรักษ์และส่งเสริมงานประเพณี มีพิพิธภัณฑ์ศูนย์ประวัติศาสตร์ม้ง และมีห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ชาวม้ง ก็จะเป็นส่วนส่งเสริมองค์ความรู้เรื่องดนตรีม้งได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ดนตรีของชาวม้งในเขตพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นที่น่าสนใจอีกว่าเพิ่มเติมดังนี้

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาดนตรีของชาวม้งในเขตพื้นที่โครงการหลวงหนองหอยเท่านั้น ยังมีม้งอำเภออื่น ๆ จังหวัดอื่น ๆ รวมไปถึงม้งที่อยู่ต่างประเทศให้ศึกษา
2. ควรมีการศึกษาความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์ หรือชิ้นส่วนของเครื่องดนตรี ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจดนตรีม้งมากยิ่งขึ้น
3. ปัจจุบันเนื่องจากม้งอยู่ร่วมกับสังคมอื่นมากขึ้น ดังนั้นการศึกษาก็ควรมีความระมัดระวัง เพราะวัฒนธรรมบางอย่างไม่เป็นของม้งจริง อาจได้รับมาจากวัฒนธรรมอื่น
4. การเข้าไปศึกษาในพื้นที่เก็บข้อมูล ควรศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและบอวัตถุประสงค์ในการเข้าไปเก็บข้อมูล ให้ชาวบ้านเข้าใจ เพราะเป็นการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น
5. จากการบันทึกข้อมูลภาคสนามวิจัยผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมประจำจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกหน่วยงานองค์กร และโรงเรียนในพื้นที่ ควรเร่งรณรงค์ และส่งเสริมดนตรีของชาวม้ง โดยให้ทุกหน่วยงานมีแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนในการพัฒนาดนตรีม้ง มีการจัดการอบรม และถ่ายทอดเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ และคุณค่าของเพลงม้ง ควรใช้บทเพลงที่เป็นลักษณะเฉพาะชุมชนท้องถิ่นเพื่อความตระหนักถึงท้องถิ่น และเป็นการพัฒนาด้านอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย